

Nr 25

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående enskild arbetstagares skadeståndsskyldighet enligt lagen om kollektivavtal.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr I: 67 av herr *Brundin* och nr II: 91 av herr *Fridolfsson* i Stockholm *m. fl.*

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts, »att riksdagen ville besluta sådan ändring av § 8 i lagen om kollektivavtal, att 'enskild arbetare' vid åsidosättande av sina förpliktelser enligt kollektivavtal eller sagda lag ej må i något fall ådömas skadestånd till högre belopp än 600 kronor».

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande får utskottet, i den mån redogörelse därför inte lämnas i det följande, hänvisa till motionen II: 91.

Gällande bestämmelser

Med kollektivavtal förstås enligt *lagen den 22 juni 1928 om kollektivavtal* sådant avtal som reglerar villkoren för anställning av arbetstagare eller förhållandet i övrigt mellan arbetsgivare och arbetstagare. Det ingås mellan en fackförening eller ett fackförbund, på ena sidan, och en arbetsgivare eller en förening av arbetsgivare, på andra sidan.

Under den tid då kollektivavtalet gäller får parterna inte vidta stridsåtgärder för att lösa tvister rörande frågor som regleras i avtalet. Om en förening eller en medlem därav är bunden av kollektivavtal, får föreningen inte understödja en olovlig stridsåtgärd som en medlem vidtagit. Är föreningen själv bunden av avtalet är den dessutom skyldig att försöka hindra sina medlemmar att vidta olovliga stridsåtgärder eller, om sådana redan vidtagits, försöka förmå dem att häva åtgärderna.

Skulle arbetsgivare eller arbetstagare åsidosätta sina förpliktelser enligt kollektivavtal eller kollektivavtalslagen, inträder skyldighet att erlægga skadestånd. Detsamma gäller om förening. I första hand syftar skadeståndet till att ersätta den ekonomiska skada som har uppkommit genom avtalsbrottet. Vid bedömandet om och i vilken utsträckning skada uppstått skall emellertid hänsyn också tas till intresset i avtalets upprätthållande och övriga sådana omständigheter av annan än rent ekonomisk betydelse.

Huvudprincipen för skadeståndets beräkning är att det skall motsvara den faktiska skada som uppkommit. Enligt 8 § kollektivavtalslagen kan skadeståndet emellertid nedsättas, om det med hänsyn till den skadevållandes ringa skuld, den skadelidandes förhållande beträffande tvistens uppkomst, skadans storlek eller omständigheterna i övrigt anses skäligt. Fullständig befrielse från skadeståndsskyldighet kan också förekomma. När det gäller enskild arbetstagares skadeståndsskyldighet föreskriver lagen att skadestånd inte får utdömas till högre belopp än 200 kronor. Arbetsdomstolen har i sin praxis strävat efter att differentiera skadeståndet inom den medgivna ramen.

Kollektivavtalslagens regler om skadestånd är inte tvingande. Parterna har således möjlighet att genom avtal åsidosätta föreskrifterna i lagen. Denna möjlighet har utnyttjats i betydande utsträckning i fråga om tjänstemän.

Historik

Den nuvarande lagen om kollektivavtal tillkom genom statsmakternas beslut 1928. I det förslag till lag som förelades 1928 års riksdag i *propositionen nr 39* avvek reglerna om skadestånd på vissa punkter från dem som sedermera antogs. Bland omständigheterna som kunde medföra nedsättning av skadeståndets belopp angavs inte skadans storlek. Inte heller stadgades någon maximigräns för det skadestånd som kunde ådömas en enskild arbetstagare.

Lagförslaget väckte kraftig opposition från arbetarrörelsens sida. Man såg förslaget som ett led i en strävan att inskränka de fackliga organisationernas handlingsmöjligheter. För att stilla en del av dessa farhågor föreslogs under riksdagsbehandlingen vissa modifikationer i skadestandsreglerna. *Andra lagutskottet*, som behandlade propositionen i sitt *utlåtande nr 36*, förordade att man bland sådana omständigheter som kunde medföra nedsättning av skadeståndets belopp även skulle medta skadans storlek. Vidare syntes det utskottet lämpligt att en maximigräns stadgades för det skadestånd som kunde ådömas en enskild arbetstagare. Även om nedsättning av skadeståndets belopp kunde ske enligt de föreslagna bestämmelserna, kunde skadeståndet, ansåg utskottet, bli synnerligen betungande för de enskilda arbetstagarna, som ofta befann sig i mindre god ekonomisk ställning. Utskottet föreslog att gränsen sattes vid 200 kronor. En sådan begränsning skulle enligt utskottets mening bereda arbetstagarna skydd mot alltför betungande följder av avtalsbrott samtidigt som man fick möjlighet att utdöma ett verksamt skadestånd. *Riksdagen* följde utskottets förslag.

Tvåhundra-kronorsregeln har inte upptagits i senare lagstiftning. Den återfinns t. ex. inte i lagen den 11 september 1936 om förenings- och förhandlingsrätt, som eljest har kollektivavtalslagens skadestandsregler som förebild.

Värdegränsen, 200 kronor, har fått stå oförändrad trots penningvärdets fall och reallönernas stegring. Under anförande att skadeståndsregeln på grund därav i väsentlig grad förlorat sitt reparativa och preventiva syfte hemställdes i motioner vid *1965 års riksdag* om en förutsättningslös utredning av tvåhundra-kronorsregeln. Motionerna remissbehandlades, varvid SAF och arbetsdomstolens ordförande biträdde utredningskravet, medan SACO, SR, TCO, LO och Statstjänarkartellen avstyrkte motionsförslaget. Löntagarorganisationerna betonade genomgående, att man måste se kollektivavtalslagens skadeståndsregler i sin helhet och att det inte var lämpligt att rycka loss en bestämmelse i lagen och utreda den särskilt. En utförligare redovisning av remissvaren finns i *andra lagutskottets utlåtande nr 78*. Utskottet ansåg för egen del att utredning i frågan inte var påkallad och avstyrkte motionerna med följande motivering:

Betraktar man 200-kronorsregeln enbart från den utgångspunkten att regeln varit oförändrad sedan 1928, kan det naturligtvis med hänsyn till reallönestegring och penningvärdeförändring göras gällande att regeln bör revideras. Enligt utskottets mening är emellertid ett sådant betraktelsesätt alltför ensidigt. Några mera påtagliga nackdelar av att regeln varit oförändrad i över 35 år kan knappast påvisas. Det kan sålunda inte hävdas att antalet olovliga strejker — det område där regeln torde ha sin huvudsakliga funktion — under årens lopp ökat trots att regeln varit oförändrad. På grund härav och med hänsyn till att regeln kan sättas ur kraft genom avtal — en möjlighet som enligt vad som upplysts inom utskottet utnyttjas i betydande utsträckning för tjänstemän — anser utskottet inte någon utredning om revision av 200-kronorsregeln f. n. påkallad. Härtill kommer såsom arbetstagarorganisationerna påpekat, att det kan ifrågasättas om det är lämpligt att bryta ut en detalj ur regelsystemet och utreda den särskilt.

Riksdagen följde utskottets linje.

Utskottet

Enligt lagen om kollektivavtal kan arbetsgivare eller arbetstagare, som bryter mot kollektivavtal eller kollektivavtalslagen, åläggas att betala skadestånd till motparten. Detsamma gäller för förening av arbetstagare eller arbetsgivare. Skadeståndets belopp kan nedsättas, om det anses skäligt med hänsyn till skadevållarens ringa skuld, den skadelidandes eget förhållande beträffande tvistens uppkomst, skadans storlek eller omständigheterna i övrigt. Fullständig befrielse från skadeståndsskyldighet kan också förekomma. Beträffande enskild arbetstagare föreskrivs särskilt att skadeståndet inte får bestämmas till högre belopp än 200 kronor. Kollektivavtalslagens regler om skadestånd är inte tvingande. Parterna har sålunda möjlighet att genom avtal göra avsteg från föreskrifterna i lagen.

Tvåhundra-kronorsregeln infördes på riksdagens initiativ då lagen antogs

1928. Som skäl åberopades att en obegränsad skadeståndsskyldighet kunde befaras bli alltför betungande för den enskilde arbetstagaren, som ofta hade mindre god ekonomi. Trots försämringen av penningvärdet och stegringen av reallönerna har maximigränsen sedan dess fått stå oförändrad kvar. Detta har enligt förevarande motioner fått till följd att tillräckligt effektiva skadestånd inte längre kan dömas ut. Motionärerna föreslår att gränsen höjs från 200 till 600 kronor.

Riksdagen har för två år sedan i samband med behandling av likartade motioner avvisat tanken på en revision av tvåhundrakronorsregeln. Några mer påtagliga nackdelar av att regeln varit oförändrad sedan 1928 kunde enligt riksdagens mening inte påvisas. Inte heller hade antalet olovliga strejker — det område där regeln hade sin huvudsakliga funktion — ökat under årens lopp. Riksdagen framhöll också att parterna genom avtal hade möjlighet att höja skadeståndets maximibelopp.

Enligt utskottets mening saknas anledning att inta annan ståndpunkt till motionsförslaget i år. Kollektivavtalslagens skadestandsregler har till ändamål dels att förhindra uppkomsten av avtalsbrott och överträdelser av lagen, dels att öppna möjlighet till ersättning av den ekonomiska och ideella skada som åsamkats motparten. Erfarenheterna från arbetsmarknaden utvisar att nuvarande skadeståndsskyldighet för den enskilde arbetstagaren är tillräcklig för att respekten för ingångna avtal skall upprätthållas. Olovliga stridsåtgärder vidtas som regel i upprördhetens tecken. Om åtgärderna resulterar i ett skadestånd på 200 eller 600 kronor, torde därför som påtryckningsmedel för att avstå från åtgärderna spela förhållandevis liten roll. När det gäller skadeståndets reparativa sida kan naturligtvis sägas att penningvärdets fall urholkat det ursprungliga skadeståndet i betydande grad. Utskottet vill emellertid erinra om att förening, som är bunden av kollektivavtalet, har en lagstadgad skyldighet att ingripa då olovliga stridsåtgärder planeras från enskilda arbetstagares sida. Föreningen skall i första hand försöka hindra sina medlemmar att vidta sådana åtgärder. Har åtgärder redan vidtagits, skall föreningen försöka förmå medlemmarna att häva dem. Brister förening i sina åligganden i dessa avseenden, kan föreningen bli skyldig att erlægga skadestånd. För sådant skadestånd föreskriver kollektivavtalslagen inte någon maximering. I praxis har också betydande skadeståndsbelopp dömts ut, då förening åsidosatt sin plikt att ingripa. Ersättning för den faktiska skada som motparten tillfogas vid avtalsbrott gottgöres i huvudsak genom föreningarnas skadeståndsskyldighet. Någon anledning att för en effektivisering av skadeståndets reparativa sida höja maximigränsen för den enskilde arbetstagarens skadestånd finns därför inte.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, I: 67 och II: 91, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 30 mars 1967

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand, Lars Larsson, Hübinette, fru Hamrin-Thorell*, fru Nilsson, herrar Eric Carlsson, Edström* och Dahlberg;

från andra kammaren: herrar Anderson i Sundsvall, Rimmerfors*, fru Ekendahl, herr Gustavsson i Alvesta, fröken Wetterström*, herr Fredriksson, fru Skantz och herr Göransson.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Hübinette* och fröken *Wetterström*, vilka ansett,

a) att det avsnitt i utskottets utlåtande å s. 4, som börjar med orden »Enligt utskottets» och slutar med orden »därför inte», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet vill erinra om att statsmakterna, då det gäller krontalsregler i annan civillag än just kollektivavtalslagen, medverkat till lagstiftning som tar vederbörlig hänsyn till penningvärdes- och inkomstförändringar. Även om olovliga strejker i våra dagar är förhållandevis sällsynta, förekommer de dock. Flera fall om året förs till prövning hos arbetsdomstolen, som därvid har att utdöma skadestånd inom ramen 200 kronor. Önskvärda möjligheter till differentiering av skadeståndsbeloppet med hänsyn till individernas olika medverkan kan självfallet inte numera tillgodoses. Man bör även komma ihåg att maximigränsen 200 kronor har avseende på alla kollektivavtalsbundna arbetstagare och alltså även på de stora grupper, delvis i höga inkomstlägen, som genom statsmakternas beslut för två år sedan om de offentliga tjänstemännens anställningsförhållanden, tillförts kollektivavtalssystemet.

Med hänvisning till vad sålunda anförts finner utskottet tiden vara inne att uppräknas skadeståndsgränsen i kollektivavtalslagen i enlighet med motionärernas förslag.»

b) att utskottet bort hemställa,

»att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I: 67 och II: 91, måtte för sin del antaga följande

F ö r s l a g

till

Lag

om ändrad lydelse av 8 § lagen den 22 juni 1928 (nr 253) om kollektivavtal

Härigenom förordnas att 8 § lagen den 22 juni 1928 om kollektivavtal skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

8 §

Åsidosätter arbetsgivare, — — — — uppkommen skada.

Vid bedömande — — — — ekonomisk betydelse.

Om det med hänsyn till den skadevållandes ringa skuld, den skadelidandes förhållande i avseende å tvistens uppkomst, skadans storlek eller omständigheterna i övrigt finnes skäligt, må skadeståndets belopp nedsättas; fullständig befrielse från skadeståndsskyldighet må ock äga rum. Ej må i något fall skadestånd ådömas enskild arbetare till högre belopp än *tvåhundra* kronor.

Om det med hänsyn till den skadevållandes ringa skuld, den skadelidandes förhållande i avseende å tvistens uppkomst, skadans storlek eller omständigheterna i övrigt finnes skäligt, må skadeståndets belopp nedsättas; fullständig befrielse från skadeståndsskyldighet må ock äga rum. Ej må i något fall skadestånd ådömas enskild arbetare till högre belopp än *sexhundra* kronor.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1967.»